

УДК 330.332

[https://doi.org/ 10.35546/kntu2078-4481.2019.4.28](https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2019.4.28)

Т.Є. СИГАЄВА

Харківський національний економічний університет
ім. Семена Кузнеця

ВДОСКОНАЛЕННЯ НАПРЯМКІВ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Формування інвестиційної стратегії підприємств України є важливим економічним завданням. В умовах підвищення рівня конкуренції та збитковості підприємств особливо актуально постає завдання щодо розробки механізму та ефективного інструментарію для оцінки і прогнозування прибутковості капіталу з метою прийняття інвестиційних та стратегічних рішень, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності та ефективності розвитку підприємства.

Мета статті – проаналізувати інноваційну діяльність і надати рекомендації щодо вдосконалення методичного підходу до вибору інвестиційної стратегії, особливостями якого є комплексний підхід.

Сутність інвестиційної діяльності розкривається на мікро-, і макrorівні, та визначається ефективністю використання інвестиційних ресурсів.

Інвестиційну стратегію можна представити як генеральний напрямок інвестиційної діяльності організації, проходження якого в довгостроковій перспективі повинно привести до досягнення інвестиційних цілей і отримання очікуваного інвестиційного ефекту.

Розробка інвестиційної стратегії відіграє велику роль у забезпеченні ефективного розвитку організації. Вона полягає в наступному: розроблена інвестиційна стратегія забезпечує механізм реалізації довгострокових загальних і інвестиційних цілей майбутнього економічного і соціального розвитку організації в цілому і окремих його структурних одиниць; інвестиційна стратегія забезпечує можливість швидкої реалізації нових перспективних інвестиційних можливостей, що виникають в процесі динамічних змін факторів зовнішнього інвестиційного середовища; інвестиційна стратегія дозволяє реально оцінити інвестиційні можливості організації, забезпечити максимальне використання його внутрішнього інвестиційного потенціалу.

Ключові слова: інвестор, інвестиції, інвестиційна стратегія, інвестиційний проект, конкуренти, організаційна структура, інноваційне підприємство.

Т.Е. СИГАЕВА

Харьковский национальный экономический университет
им. Семена Кузнеця

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ НАПРАВЛЕНИЙ ФОРМИРОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ СТРАТЕГИИ ИННОВАЦИОННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ

Формирование инвестиционной стратегии предприятий Украины является важной экономической задачей. В условиях повышения уровня конкуренции и убыточности предприятий особенно актуально стоит задача по разработке механизма и эффективного инструментария для оценки и прогнозирования доходности капитала с целью принятия инвестиционных и стратегических решений, направленных на повышение конкурентоспособности и эффективности развития предприятия.

Цель статьи – проанализировать инновационную деятельность и дать рекомендации по совершенствованию методического подхода к выбору инвестиционной стратегии, особенностями которого является комплексный подход.

Сущность инвестиционной деятельности раскрывается на микро-, и макроуровне, и определяется эффективностью использования инвестиционных ресурсов.

Инвестиционную стратегию можно представить как генеральное направление инвестиционной деятельности организации, следование которым в долгосрочной перспективе должно привести к достижению инвестиционных целей и получения ожидаемого инвестиционного эффекта.

Разработка инвестиционной стратегии играет большую роль в обеспечении эффективного развития организации. Эта роль заключается в следующем: разработана инвестиционная стратегия обеспечивает механизм реализации долгосрочных общих и инвестиционных целей экономического и социального развития организации в целом и отдельных его структурных единиц; инвестиционная стратегия обеспечивает возможность быстрой реализации новых перспективных инвестиционных возможностей, возникающих в процессе динамических изменений факторов внешней инвестиционной среды; инвестиционная стратегия позволяет реально оценить инвестиционные возможности

організації, забезпечити максимальне використання його внутрішнього інвестиційного потенціала.

Ключевые слова: инвестор, інвестиції, інвестиційна стратегія, інвестиційний проект, конкуренти, організаційна структура, інноваційне підприємство.

T.E. SIGAEVA

Semyon Kuznets's Kharkiv National Economic University

THE IMPROVEMENT OF DIRECTIONS FOR THE FORMATION OF AN INVESTMENT STRATEGY OF AN INNOVATIVE ENTERPRISE

The formation of the investment strategy of Ukrainian enterprises is an important economic task. In conditions of increasing the level of competition and unprofitability of enterprises, the task on developing the mechanism and an effective tool for assessing and forecasting the return on capital in order to make investment and strategic decisions aimed at improving the competitiveness and efficiency of enterprise development is especially crucial.

The purpose of the article is to analyze an innovative activity and give recommendations on improving the methodological approach to choosing an investment strategy, with an integrated approach as its main characteristic.

The essence of investment activity is revealed at the micro and macro levels, and is determined by the efficiency of using investment resources.

The investment strategy can be represented as the general direction of the investment activity of the enterprise, following which in the long term should lead to the achievement of investment goals and the expected investment effect.

The development of investment strategy plays a great role in ensuring the effective development of the organization. This role is in the following: the developed investment strategy provides the mechanism for implementing the long-term general and investment goals of economic and social development of the organization as a whole and its individual structural units; the investment strategy provides the ability to quickly implement new promising investment opportunities arising in the process of dynamic changes of factors of the external investment environment; the investment strategy makes it possible to really assess the investment opportunities of the organization, to ensure maximum use of its internal investment potential.

Keywords: investor, investments, investment strategy, investment project, competitors, organizational structure, innovative enterprise.

Постановка проблеми

Розробки інвестиційної стратегії інноваційного підприємства визначається рядом умов. Найважливішою з них є інтенсивність зміни чинників зовнішнього інвестиційного середовища. Висока динаміка основних макроекономічних показників, що пов'язані з інвестиційною активністю підприємств, темпи розвитку технологій, часті коливання кон'юнктури інвестиційного ринку, мінливість державної інвестиційної політики і форм регулювання інвестиційної діяльності не дозволяють ефективно управляти інвестиціями підприємства

Формування інвестиційної стратегії підприємств України є важливим прикладним економічним завданням виходячи з ряду об'єктивних причин. В умовах підвищення рівня конкуренції та збитковості підприємств, невизначеності та динамічності зовнішнього середовища, розширення можливостей інвестиційної діяльності, появи нових форм її фінансування з одного боку та загострення проблеми обмеженості ресурсів з іншого особливо актуально постає вирішення завдання - розробка механізму та ефективного інструментарію для оцінки і прогнозування прибутковості капіталу з метою прийняття інвестиційних та стратегічних рішень, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності та ефективності розвитку підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Формування інвестиційної стратегії підприємств детально розглянуто в наукових працях С. Александрова, Н. Алексєєва, Р. Акоффа, А. Градова, В. Герасимчука, А.А. Пересада, С. Ілляшенка, М. Круглова, В. Ляшенка, Л. Мельника, Г. Мінцберга, Н. Непогодіна, В. Немцова, М. Портера, В.М. Гриньова, О.М. Ястремська.

Відаючи належне науковій та практичній значущості праць учених, необхідно зазначити, що в них більше уваги приділяється аналізу та оцінюванню результатів інвестиційної діяльності, а не формуванню стратегій для активізації інвестиційної діяльності підприємств. Саме ці існуючі питання невідповідності здобутків теорії вимогам практики зумовили вибір теми дослідження.

Формулювання мети дослідження

Проаналізувати інноваційну діяльність і надати рекомендації щодо вдосконалення методичного підходу до вибору інвестиційної стратегії, особливостями якого є комплексний підхід та вибір інвестиційної стратегії підприємства.

Викладення основного матеріалу дослідження

Інвестиційну діяльність можна розглядати з двох позицій – у широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні інвестиційна діяльність — це діяльність, пов'язана із вкладенням коштів в об'єкти інвестування з метою одержання прибутку. Подібне трактування міститься в Законі «Про інвестиційну діяльність», відповідно до якого інвестиційна діяльність визначена як сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб та держави щодо реалізації інвестицій. У вузькому розумінні інвестиційна діяльність, власне інвестування, визначається як собою процес перетворення інвестиційних ресурсів у вкладення.

Сутність інвестиційної діяльності розкривається, як на мікро-, так і на макрорівні, та визначається ефективністю використання інвестиційних ресурсів. У цьому плані вирішальне значення мають результати діяльності інвестиційних галузей. Їх технічний рівень, організація виробництва, здатність до засвоєння інновацій здійснюють основний вплив на інвестиційний цикл, окупність і віддачу інвестиційних ресурсів [12].

Інвестиційна та операційна діяльність в переважній кількості випадків управляються по-різному. Учасників основної діяльності зазвичай об'єднують в операційні підрозділи: відділи сервісу, просування, збуту, виробництва, постачання. Інвестиційна діяльність реалізується у вигляді сукупності інвестиційних проектів.

Створення продукту. Приймаючи рішення про запуск інвестиційного проекту, необхідно витратити певні кошти на розробку нової продукції, її виробництво, створення торгового представництва, побудову нового заводу і т. п.

Самоокупність. З початком використання продукту з'являється дохід, але його недостатньо, щоб окупити витрати. Необхідно залучати додаткові інвестиції, щоб покрити витрати (планово-збиткова робота). Це продовжується до тих пір, поки не досягається точка самоокупності - доходи від реалізації продукції, випущеної заводом, врівноважують витрати на його експлуатацію. Потім використання продукту починає приносити прибуток.

Повернення інвестицій. Інвестиційний проект не буде самоокупним до тих пір, поки розмір прибутку не досягне розміру витрат на реалізацію проекту та виведення його на точку самоокупності.

Ефективність інвестицій. Як правило, інвестора цікавить не тільки повернення вкладених у проект грошей, але і винагорода за їх використання. Іншими словами, ефективність інвестицій.

Інвестиційна діяльність організації у всіх її формах не може зводитися до задоволення поточних інвестиційних потреб, що визначаються необхідністю заміни вибувають активів або їх приросту у зв'язку з змінами, що відбуваються обсягу та структури господарської діяльності. На сучасному етапі все більше число організацій усвідомлюють необхідність свідомого перспективного управління інвестиційною діяльністю. Ефективним інструментом перспективного управління інвестиційною діяльністю виступає інвестиційна стратегія. Інвестиційна стратегія являє собою систему довгострокових цілей інвестиційної діяльності підприємства, обумовлених загальними завданнями його розвитку й інвестиційною ідеологією, а також вибір найбільш ефективних шляхів їхнього досягнення [7]. Інвестиційну стратегію представляють як генеральний план дій у сфері інвестиційної діяльності підприємства, що визначає пріоритети її напрямків і форм, характер формування інвестиційних ресурсів і послідовність етапів реалізації довгострокових інвестиційних цілей, що забезпечують передбачений загальний розвиток підприємства.

Розробка інвестиційної стратегії відіграє велику роль у забезпеченні ефективного розвитку підприємства. Ця роль полягає в наступному [7, с. 56]:

- забезпечує механізм реалізації довгострокових загальних та інвестиційних цілей майбутнього економічного та соціального розвитку підприємства в цілому й окремих його структурних одиниць;
- дозволяє реально оцінити інвестиційні можливості підприємства;
- забезпечує можливість швидкої реалізації нових перспективних інвестиційних можливостей, що виникають у процесі динамічних змін факторів зовнішнього інвестиційного середовища;
- враховує заздалегідь можливі варіації розвитку неконтрольованих підприємством факторів зовнішнього інвестиційного середовища та дозволяє звести до мінімуму їхні негативні наслідки для діяльності підприємства;
- відбиває порівняльні переваги підприємства в інвестиційній діяльності зіставленні з його конкурентами;
- наявність інвестиційної стратегії забезпечує чіткий взаємозв'язок стратегічного, поточного й оперативного управління інвестиційною діяльністю підприємства.

Ринкові умови, що швидко змінюються, недосконалість та мінливість законодавчої бази, інфляційні процеси та криза неплатежів вимагають гнучкого підходу до формування інвестиційної стратегії.

Інвестиційну стратегію можна представити як генеральний напрямок інвестиційної діяльності організації, проходження якому в довгостроковій перспективі повинно привести до досягнення

інвестиційних цілей і отримання очікуваного інвестиційного ефекту. Інвестиційна стратегія визначає пріоритети напрямів і форм інвестиційної діяльності організації, характер формування інвестиційних ресурсів і послідовність етапів реалізації довгострокових інвестиційних цілей, що забезпечують передбачений загальний розвиток організації.

Процес розробки інвестиційної стратегії є найважливішою складовою частиною загальної системи стратегічного вибору підприємства, основними елементами якого є місія, загальні стратегічні цілі розвитку, система функціональних стратегій в розрізі окремих видів діяльності, способи формування і розподілу ресурсів.

Актуальність розробки інвестиційної стратегії організації визначається рядом умов. Найважливішим із таких умов є інтенсивність змін факторів зовнішнього інвестиційного середовища. Висока динаміка основних макроекономічних показників, пов'язаних з інвестиційною активністю організацій, темпи науково-технологічного прогресу, часті коливання кон'юнктури інвестиційного ринку, непостійність державної інвестиційної політики і форм регулювання інвестиційної діяльності не дозволяють ефективно управляти інвестиціями підприємства на основі лише раніше накопиченого досвіду і традиційних методів фінансового менеджменту. У цих умовах відсутність розробленої інвестиційної стратегії, адаптованої до можливих змін факторів зовнішнього інвестиційного середовища, може призвести до того, що інвестиційні рішення окремих структурних підрозділів організації будуть носити різноспрямований характер, приводити до виникнення протиріч і зниження ефективності інвестиційної діяльності в цілому - це являю собою реальну загрозу діяльності інноваційного підприємства.

Ще однією істотною умовою, визначальним актуальність розробки інвестиційної стратегії, є кардинальна зміна цілей операційної діяльності організації, пов'язане з відкриваються новими комерційними можливостями. Реалізація таких цілей потребує зміни виробничого асортименту, впровадження нових виробничих технологій, освоєння нових ринків збуту продукції і т. п. У цих умовах суттєве зростання інвестиційної активності організації повинна носити прогнозований характер, забезпечуваний розробкою чітко сформульованої інвестиційної стратегії.

Розробка інвестиційної стратегії інноваційного підприємства заснована на сучасній концепції «стратегічного менеджменту». Концепція стратегічного менеджменту відображає чітке стратегічне позиціонування організації (включаючи і інвестиційну її позицію), представлене в системі принципів і цілей його функціонування, механізми взаємодії суб'єкта й об'єкта управління, характер взаємовідносин між елементами господарської та організаційної структури і формах адаптації до мінливих умов зовнішнього середовища. Концепція стратегічного менеджменту виникла на основі методології стратегічного планування, яке складає його сутнісну основу.

Розробка інвестиційної стратегії враховує заздалегідь можливі варіації розвитку неконтрольованих факторів зовнішнього інвестиційного середовища і дозволяє звести до мінімуму їх негативні наслідки для діяльності організації. Вона відображає порівняльні переваги організації в інвестиційній діяльності в зіставленні з його конкурентами.

Наявність інвестиційної стратегії забезпечує чіткий взаємозв'язок стратегічного, поточного і оперативного управління інвестиційною діяльністю організації. Інвестиційної стратегії забезпечує відповідну програму організаційної поведінки в рамках реалізації найбільш важливих стратегічних інвестиційних рішень.

В основі розробки інвестиційної стратегії організації лежать принципи системи стратегічного управління. До числа основних з цих принципів, які забезпечують підготовку і прийняття стратегічних інвестиційних рішень у процесі розробки інвестиційної стратегії, відносяться:

Принцип інвайронменталізму. Цей принцип полягає в тому, що при розробці інвестиційної стратегії організація розглядається як певна система, повністю відкрита для активної взаємодії з факторами зовнішнього інвестиційного середовища. Відкритість підприємства як соціально-економічної системи та її здатність до самоорганізації дозволяють забезпечувати якісно інший рівень формування його інвестиційної стратегії.

Принцип відповідності. Будучи частиною загальної стратегії розвитку організації, інвестиційна стратегія носить по відношенню до неї підлеглий характер. Тому вона повинна бути узгоджена зі стратегічними цілями та напрямками операційної діяльності організації. Інвестиційна стратегія при цьому розглядається як один з головних чинників забезпечення ефективного розвитку організації відповідно до обраної загальною стратегією.

Принцип інвестиційної заповзятливості і комунікабельності. Даний принцип полягає в активному пошуку ефективних інвестиційних зв'язків по всіх напрямках і формах інвестиційної діяльності, а також на різних стадіях інвестиційного процесу. Інвестиційне поведінку такого роду пов'язане з постійною трансформацією напрямів, форм і методів здійснення інвестиційної діяльності на всьому шляху до досягнення поставлених стратегічних цілей з урахуванням мінливих факторів зовнішнього інвестиційного середовища.

Принцип інвестиційної гнучкості і альтернативності. Інвестиційна стратегія повинна бути розроблена з урахуванням адаптивності до змін факторів зовнішнього інвестиційного середовища. Крім іншого в основі стратегічних інвестиційних рішень повинен лежати активний пошук альтернативних варіантів напрямів, форм і методів здійснення інвестиційної діяльності, вибір найкращих з них, побудова на цій основі загальної інвестиційної стратегії і формування механізмів ефективної її реалізації.

Інноваційний принцип. Формуючи інвестиційну стратегію, слід мати на увазі, що інвестиційна діяльність є головним механізмом впровадження технологічних нововведень, що забезпечують зростання конкурентної позиції організації на ринку.

Принцип мінімізації інвестиційного ризику. Практично всі основні інвестиційні рішення, що приймаються в процесі формування інвестиційної стратегії, в тій чи іншій мірі змінюють рівень інвестиційного ризику. У першу чергу це пов'язано з вибором напрямків і форм інвестиційної діяльності, формуванням інвестиційних ресурсів, впровадженням нових організаційних структур управління інвестиційною діяльністю. Особливо сильно рівень інвестиційного ризику зростає в періоди коливань ставки відсотка і зростання інфляції.

Висновки

Розробка інвестиційної стратегії базується на попередньої ідентифікації досягнутого стратегічного інвестиційного рівня підприємства. У процесі такої ідентифікації повинно бути отримано чітке уявлення про наступних параметрах, що характеризують можливості та обмеження розвитку інвестиційної діяльності підприємств: ідентифікація того, на що могла б піти організація і на що вона в дійсності здатна; що повинна робити організація з урахуванням взятих на себе зобов'язань; який рівень інвестиційного ризику і яка ймовірність досягнення цілей; якими інвестиційними ресурсами володіє організація, які можливості перспективного їх формування, як забезпечена їх антиінфляційна захист у процесі накопичення; чи відповідає рівень інвестиційної активності організації поточним та перспективним вимогам її розвитку, наскільки повно використовується її потенціал; яка ефективність діючих на підприємстві систем інвестиційного аналізу, планування контролю.

Розробка інвестиційної стратегії відіграє велику роль у забезпеченні ефективного розвитку організації. Ця роль полягає в наступному: розроблена інвестиційна стратегія забезпечує механізм реалізації довгострокових загальних і інвестиційних цілей майбутнього економічного і соціального розвитку організації в цілому і окремих його структурних одиниць; інвестиційна стратегія забезпечує можливість швидкої реалізації нових перспективних інвестиційних можливостей, що виникають в процесі динамічних змін факторів зовнішнього інвестиційного середовища; інвестиційна стратегія дозволяє реально оцінити інвестиційні можливості організації, забезпечити максимальне використання його внутрішнього інвестиційного потенціалу.

Список використаної літератури

1. Антонюк Л.Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: монографія / Л.Л. Антонюк, А. М. Поручник, В. К. Савчук. – К : КНЕУ, 2003. – 394 с
2. Виленський П.Л. Оценка эффективности инвестиционных проектов / П.Л. Виленский, В.Н. Лившиц, Е.Р. Орлова, С.А. Смоляк. – М.: Дело, 2001. – 248 с.
3. Єлейко Я.І. Інвестиції, ринок, прогноз / Я.І. Єлейко, О.І. Єлейко, К.Є. Раєвський. – Львів: Львівський банківський інститут Національного банку України, 2000. – 176 с.
4. Інвестиційний менеджмент / В.М. Гриньова, В.О. Коюда, Т.І. Лепейко та ін.; під заг. ред. д-ра екон. наук., проф. В.М. Гриньової. – Харків: ВД "ІНЖЕК", 2004. – 368 с.
5. Крутик А.Б. Инвестиции и экономический рост предпринимательства / А.Б. Крутик, А.Г. Никольская. – СПб.: Лань, 2000. – 544 с.
6. Леснікова М.В. Інноваційна діяльність і формування системи відносних показників фінансового стану підприємства / М.В. Леснікова // Проблеми науки. – 2002. – № 3. – С. 17–22.
7. Мамотенко Д.Ю. Інвестиційний менеджмент: Навч. госіб / Д.Ю. Мамотенко.– Запоріжжя: РВВ ЗДА, 2012. - 153 с
8. Пересада А.А. Інвестиційний процес в Україні / А.А. Пересада. – К.: Лібра, 1998. – 388 с.
9. Серов В.М. Инвестиционный менеджмент / В. М. Серов. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 272 с.
10. Федоренко В.Г. Інвестиційний менеджмент / В.Г. Федоренко. – К.: МАУП, 2001. – 280 с.
11. Федоренко В.Г. Инвестознaвство / В.Г. Федоренко, А Ф. Гойко. – К.: МАУП, 2000. – 408 с.
12. Федоренко В.Г. Шляхи підвищення ефективності інвестицій в Україні [Текст] / В.Г. Федоренко – К.: Науковий світ, 2003. – 724 с
13. Яковлев А.І. Методика визначення ефективності інвестицій, інновацій, господарських рішень в сучасних умовах / А.І. Яковлев – Харків: Бізнес-Інформ, 2001. – 56 с.
14. Ястремська О.М. Інвестиційна діяльність промислових підприємств: методологічні та методичні засади : наукове видання. – Харків : Вид. ХДЕУ, 2004. – 472 с.

References

1. Antoniuk L.L. Innovatsii: teoriia, mekhanizm rozrobky ta komertsializatsii : monohrafiia / L.L. Antoniuk, A.M. Poruchnyk, V.K. Savchuk Kiyv. KNEU, 2003. – 394 p.
2. Vylenskyi P.L. Otsenka efektyvnosty ynvestytsyonnykh proektov / P.L. Vylenskyi, V.N. Lyvshyts, E.R. Orlova, S.A. Smoliak. Moscow. Delo, 2001. 248 p.
3. Ieleiko Ya.I. Investytsii, rynek, prohnoz / Ya.I. Yeleiko, O.I. Yeleiko, K.Ye. Raievskiy. Lviv : Lvivskiy bankivskiy instytut Natsionalnoho banku Ukrainy, 2000. 176 p.
4. Investytsiinyi menedzhment / V.M. Hrynova, V.O. Koiuda, T.I. Lepeiko ta in.; pid zah. red. d-ra ekon. nauk., prof. V.M. Hrynovoi. Kharkiv. VD "INZhEK", 2004. 368 p.
5. Krutyk A.B. Ynvestytsyy y ekonomycheskyi rost predprynymatelstva / A B. Krutyk, A.H. Nykolskaia. Saint Petersburg. Lan, 2000. 544 p.
6. Liesnikova M.V. Innovatsiina diialnist i formuvannia systemy vidnosnykh pokaznykiv finansovoho stanu pidpriemstva / M.V. Liesnikova. Problemy nauky. 2002. № 3. pp. 17–22.
7. Mamotenko D.Iu. Investytsiinyi menedzhment: Navch. Posib / Ukl.:–. Zaporizhzhia: RVV ZDIA, 2012. 153 p.
8. Peresada A.A. Investytsiinyi protses v Ukraini / A.A. Peresada. Kiyv. Libra, 1998. 388 p.
9. Serov V.M. Ynvestytsyonni menedzhment / V.M. Serov. Moscow. YNFRA-M, 2002. 272 p.
10. Fedorenko V.H. Investytsiinyi menedzhment / V.H. Fedorenko. Kiyv. MAUP, 2001. 280 p.
11. Fedorenko V.H. Investoznavstvo / V. H. Fedorenko, A.F. Hoiko. Kiyv. MAUP, 2000. 408 p.
12. Fedorenko V.H. Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti investytsii v Ukraini [Tekst] / V.H. Fedorenko Kiyv . Naukovyi svit, 2003. 724 p
13. Iakovliev A.I. Metodyka vyznachennia efektyvnosti investytsii, innovatsii, hospodarskykh rishen v suchasnykh umovakh / A.I. Yakovliev. Kharkiv. Biznes-Inform, 2001. 56 p.
14. Iastremska O.M. Investytsiina diialnist promyslovykh pidpriemstv: metodolohichni ta metodychni zasady : naukovye vydannia. Kharkiv. Vyd. KhDEU, 2004. 472 p.